

Latweefchu Awises.

Nr. 51.

Zettortdeenà 22. Dezemberi.

1860.

Awischu-sinnas.

Zelgawà. Zelgawas-Rihgas dampfuggu beedriba leel wehl ohtru dampfuggi taisiht, kas nahkoschà gaddà arri prezzes-laiwas waddihs stary Zelgawu un Rihgu. Tadeht usaizinajuse wiffus laiwineekus pee Zelgawas leelupes, lai peeteizahs lihds 27tam Dezemberim 1860, woi gribboht sawas laiwas likt waddiht un wilkt no schi dampfugga jeb ne. Ja ne peeteilfchotees noliktà terminà, tad schi dampfuggu beedriba tuhdaal liks taisiht wehl 10 plaflatas (leelas prezzes-laiwas), ar ko patti tad weddihs prezzi, bet tad deemschehl laiwineeki paschi buhs wainigi, ja tee palikfchoht bes maifes un pelneem! Lai klausa gohdigu padohmu.

Behterburga. Awises raksta, ka karragaddòs Gulenderi gan nopohstijuschì Binuu semmes juhvas kuggus, bet no 1856—1860tam gaddam Binii atkal til dauds jaunu kuggu taisijuschì, ka taggad 22 kuggu wairak effoht, nekà papreeksch. 1853schà gad. Binneem bijuschì 463 kuggi ar 50 tuhft. lasteem, taggad teem effoht 485 kuggi ar 52 tuhft. lasteem. — Ministers pawehlejis ismekleht, kalabhad Sibiriàs uppès ne masgajoht wairak seltu, nekà lihds schim tur dabbujuschì. Lai isdohdoht derrigu padohmu, kà effoht jadarra, lai ar to labbaki isdohthohs.

Wahsenne. Salschu Kehninam Dresdenè, wihram, kam jaw apprezjeti behrni, taggad gull ar massalahm, un arri patti Kehnineene nu eegulluse ar massalahm. Gan retti noteek, ka ar tahdu sehrgu wezzi laudis apfirgst.

Wihne. Jaunais Ministers Schmerlings isfluddinajis, kahdas leelas brihwesstibas Keisers fawai walsti effoht nowehlejis. Iktats fawu tizjibu nu warrefchoht lohpt bes behdahm, tillabbdattoli kà Ewangeliuma tizzigi, Kreewi un zitti kri-

stili, ir Schihdi un Turki. Gramatu un druffas teefa til stipri wairf ne waldischoht. Teefàs wiffseem dsirdoht wifs taps darrihts, tàpat arri leelà walstis rahts-deenà; un wehl zittas tahdas leelas rektes, par ko wiffi gan warr preezatees un Keiseram no sirds pateikt. Tomehr Unguri un zitti wehl naw ar meeru un dohdahs us neleetibu. Kur ween fa-ajinati tappuschì, lai eetaifa schohs jaunus teizamus likkumus, tur lauschahs un prassa, lai zelt tahdus likkumus un tahdu waldischanu, kà bijuse tai nemeera gaddà 1848. Wezzi isdsiht dumpineeku waddoni, salka ar Garibalda un Sardinjeru paligu tohs famuffinajoht, un arri Kusàs Bala-kajà un Moldawà (pee Unguru rohbescheem) slyppen karrà-leetas suhtoht us Unguru semmi, lai nahkoschà pawaffarà, — tà ka Garibaldis un gan arri Sardinjeri Eistreibereem ar wiffu spehku Wenezia (Italià) usbrufkchoht, — Unguri ar dumpi pazekahs un Eistreiberus ohtrà walstis gallà spaida. Tad nodohmajuschì scho leelu walsti pee tam peelaust, lai Italiài atdohd Wenezias dalku! Zilweks gan dohma, bet neggi Deews darra? Ja dohma us neleetibu un pohstu, kahdu Deewa paligu gan warr zerreht? Tomehr Italià un Eistreiberu walsti taggad tà eet, ka deemschehl til ne drohfschi warr teikt: nahkoschà pawaffarà, ja Deews to leetu zittadi ne wadda, atkal leels karsch warr iszeltees un Awisehm atkal buhs leelas grubtas leetas jastahsta! Gan ir kas prassa un mahza, lai Eistreibereis Wenezias semmi par naudü pahrdohd Italias walsti, bet tahdu negohda padohmu jaw ne warr klausht. Italià zerre us Napoleona paligu, bet schis gan schà gan tà darra, ka neweens ne sinn, ko ihsti nodohmajis. Ar Gulendereem atkal leelaku draudsibu eetaifjijis, gan arri Kehninam Franzim II Gaeta lizzis teikt, lai pats iseimoht ahtrà; bet schis

atbildejis, ka turrefchotees lihds beidsamam. Un gan turrabs tik stipri, ka Sardinjeri lihds schim wehl ne zil ne warrejuschy padarriht. Baijeru Kehnisch, Prantscha Kehnina tehws sawu weetneeku ataizmajis atpakkat no Turines, un ir Sardinjeru weetneeks Baijerè isgahjis no Minkenes pilfata.

Aihna. Zaur Sibriu un Pechterburgu atnahkuse flaidra sinna, ka 14tâ Oktoberi meeru faderrejuschy Kalenderi un Sprantschi ar Aihnas Keiseru. Schim jamaksa 60 milj. Sprantscheem un 60 milj. Calendereem. Kristiteem brihw sawu tizzibu lohpt un tee atdabbuhs atpakkat sawas basnijas un lappus. Iir brihw iswest Aineseru strahdneekus (Kulis) un zittahm semmehm. Calenderi un Sprantschi isgahjuschy no Bekingas un aisgahjuschy us Dinsines pilfatu; Keisers nu nahf atpakkat us Bekingu.

Seemel-Amerikas sabeedrotas walstis. Tur wehl tas patš nemeers. Tahs walstis, kas Rehgeru wehrgus turr, taisahs atschkirtees no tahm walstim fur irr aisleegts tahdus turreht. Deenas-widdus Karolinas walstis ar warru jaw gribb atschkirtees un muffina zittas, lai arri tahs tapat darra. Tad nu tur taisahs leels nemeers.

S—z.

Calantè effoht Kehnineenei tai 7tâ Oktoberi eeffsch Windsorpils, no kahda lunga 4 Awrikas sirdsini rahditi, kas gan tee kohschaki un paschi masaki buhs. Winkki effoht wiffi weenadi tumtschi bruhni un kohschi no-auguschy, un ne pilnas 31 zellas augstumâ. — Calante. Tas Admirals Napiers, kas beidsamâ karrâ Calantes fuggu-spehku prett Kreewu walsti muhsu Austruma juhrâ walddija, taggad mirris; un tik lihds ka tee karrâ-fugga matrohschi to dabbujuschy sinnaht, tuliht apnehmufchees sawu weenas deenas lohni doht, lai tam gohda peemianu zeltu.

K. S.

Italia. Kad Garibaldi pee sawas klints-fallas Kapreras bij peebranzis, tad tas isbrihnojahs, eeraudsidams tur, fur lihds schim plikki klintsraggi bijuschy, stahdus, kohku-rindes un krehmus wisfsmullakâ wihse nostahditus. „Woi tas irr manna klints-femme?“ effoht Garibaldi isfaujis. Bet tee leelafee brihnumi wehl nahze pakkat. Kad

tas pee sawa mahjokka tuwojahs, tad tas atradde sawas preekschejas masas mahjinas weelâ staltu un kohschu ehku un tahs paschas sahlâ leelu bildi — sawa Kehnina un drauga Wiktora Emanuela, kas Garibaldi schahdâ wihse bij eepreezinajis. — Refenn kahds Neapeles wirsneeks, kas Garibalda pulkâ deenejis, schahwis ar pistoli pehz Garibalda, winna pascha istabâ. Par laimi kahds zits wirsneeks neleescha rohku aisittis prohjam, un lohde eefkrehjuse greestôs. Garibaldi pawehlejis, palikdams us krehsla fehdoht, schim wirsneekam sohbinu atnemt un to aisdsiht prohjam, — wairak ne; tē warr redseht Garibalda labfirdibu. Steplawa teizis, ka tas jaw 2 mehneschi pehz Garibalda dschwibas tikhojht. — Id.

Putna-plawa.

(Skatees Nr. 50.)

Pilfata atpakkat cedameem mums prettim nahze un branze laudis un tezzeja kâ leela straume, tã ka gauhti bij prett scho straumi kluht us preekschu. Gabje redseht leelo skunstes ugguni un beidsamas Putna-plawas preeks handiht. Oluschy nofuffuschy aisgahjam leelâ baggatâ trakteerè walkartaus ehft us Brihla-terracchi, fur wifs spihd un mirds no gresnuma, no selta, speegeku un gaslukturu spohschuma, fur parleekam kranz leels musshkis spehle, un fur par dauds jauka skattischanahs. Jo schi weeta augsti stahw pee paschas Elbes leel-uppes; abbejâs appes puffes irr Dreidenes lepnais pilfata, — un walkarôs no nammeem, no laimahm un fuggem uppe, no gaslukturcem eelâs, platschôs un tãis 2 seelôs par warru smullôs Elbes tittôs, mirde kâ spihdekti debbesis dauds fints ir tuhstohs fwezges, kas appes uhdeni atspihdeja un uhdeni isstahdija kâ tekkoschu spohschu fudrabu. Pee galda ehdoht dabbujam dsirdeht wiffadas wallodas, Wahzu, Pohl, Kreewu, Sprantschu, Calenderu, Italias un wehl zittas, un meh gar dauds maf warrejam fapraft, fo runnaja, bet meh ar sawu meitu runnajam tahdu wallodu, fo itt neweens ne fapratte. Igi ne bijam runnajuschy, tad apfluffe weens pakkat obtra un sahze klaustees, jo brihnojahs, kahda muhsu walloda! Runnaja sawâ starpâ minnedami no kahdas pasauses tautas meh warroht buht. Minneja schis schabdu, kas tahdu wallodu — brihnojahs kad ar fullai-neem tik flaidri wahjisfi, ar wehl labbaku un gaischaku mehli ne kâ Wahzfemmeekt, runnajam, bet neweens ne usgahje, ka lat w i s k i sawâ starpâ runnajam. Beidsiht

kahds Syrantſchu lungs eedrohfchinajahs mannu meitu nrurnnabt un jantabt, lahda ta walloda, ko wehl ne bij dſtredeljufchi. Nu teizam un ſtabſtijam, ka no Kurſemmes Kreewufemmnē. Bet nu atkal bij brihnumis; jo ja mehs Kreemi, kã tad mehs vrohtobt til ſkaidri Wahzu wallodu! Kur to effobt mahzjuſchees? Ne bija pirmãis nedj beidſamãis, kas to ne ſinnadams, — ka Kurſemmnē un Widſemmnē wahziffti un latwiſſi ruuna un tizzedams, ka wiſſi te eſſam riktigi Kreewi ween, — Wahzjemmnē par muhſu wallodu iſbrihnojees. — Ar ſawu meitu Reines uppē dampfluggi brauzobt, uſlahye ſuufs ſtudents ar maſu ſmukki ar ſeltu baggati iſrobtatu miſziti galwã un diwi itt ſmukkas preileenes, winna raddineeze un mahſe, un mums blakkam noſehdahs. Tehrſeja un johſojahs, kã jaw jauni mundri laudis. Bet kad mehs ar ſawu meitu latwiſſi ween ruunajam, tad palikke kluffi, palkauſijahs un paſmejhjahs. Klauſijahs atkal, brihnojahs, tad minneja ſcho to wallodu, bet manniſja, ka naw trahpejuſchi. Tad weena preileene teize: „Tee neeki! Ta naw itt neſahda walloda, bet tee til tã muhs nerrodami plufſchke un taifa ſchahdus tahdus wahrdus, kas nebuht paſaulē naw!“ „Tã buhs riktigi,“ ſazija ir ohtra, un nu neh-mahs ſmeetees un muhs iſſohboht itt drohfchi un daſchu wahdu gribbeja arri tã iſteift kã mehs. Students gan wehl klauſijahs un teize: „Ta buhs riktiga walloda, jo redſeet, kã tee weens ohtru ſaproht;“ bet meittinas palaide drohfchi mehtees ar mundru prahtu. Mums bij luſte ſcho jannu lauſchu preeku redſeet. Bet kad zekã gallu warrejam redſeet, tad ar ſawu meitu ſahkaut runnabt wahziffti! Al tu Deewin! Kã ſmeheji nu pabrĩſjahs — kã zabli no wannaga! Apfluſſe un noſahrte tuhdat. Pehz atkal ſahze kluffitinkam runnabt, un nu ſtudents preileenes ſarahje, teikdams: „Woi jums ne eſnu teizis, ka riktiga walloda, un ka jums mebles til drohfchi ne buhs palaift walkam un til beſkaunigi ſmeetees. Redſt, zil ſkaidri tee wahziffti nu runna. Pateizeet Deewam, ka tee til gohddigi lungi un juhs nu brangi par to neſabramma kã pelnijufchã.“ Bet nu ſahze aiſbildinatees, un ſchi ſazija: „Es ne eſnu eefahzeja, tu wainiga, tu patti pirma ſahluſe ſmeetees.“ Un atkal ſchi: „Ja! lãlabbad tu teiſufe, tee tillai kã pluffſchke, — un tu kundſin arri deesgan johfu iſlaidis!“ bet ſtudents ſazija: „Ja ar tahdeem putneem ſſreen, tad tahdu meldinu arri us-nenn!“ — Redſt, woi tee ne bij Gewas un Ahdama bebrni? Tãpat kã ſchee weens ohtram wainu greese taiſnodamees, tãpat ir ſchee. — Dampfluggis pa tam ap-turreja un mehs teem ar Deewu teiſufchi, ſmeedamees iſſahpam Wainzes pilſatã. Tã eet ſmehejeem.

Pehz walkarineem dabujam no Brihla-terraſſes redſeet leelo ſkunſtigu uggumi Putna-plawã, kas no tahle-

nes par dands brangi iſſattijahs un pa gairu ſpibdeja, ſvohgaja, ſchahwe kã ar ſimts plintehtu, woi kã leels ſwaigſnu pulks iſrahbijahs, woi augſti angſti uſlahye debbeſchõs un tur wiſſadas bildes un brihnumus iſrah-dija, ka preeks redſeet. Zãpreezajuſchees par to, tad nu puſſnakti dewamees gulleht. Tahda bij tã pirma deena Dresdenē. Patikke tohti. Lai ir jums laſſitajeem buhtu patizzis laſſoht.

— 3.

Par Latweeſchu Awifehm.

1861mã gaddã eefahls muhſu miſlas Latweeſchu Awifeſ ſawu 40to gadda-gahjumu. Lãbs laika gabbaliſch, ko ſchihſ lappinas peedſihwojuſchã un par to gan warram itt no wiſſas ſirds preezatees, ja itt ihpaſchi to wehl peeminnam, ka pee mums tahdeem rakſteem daudſreis „ihſ laiks, pa-ihja ſtundina“ peeſteidſahs. Ne buhs par launu, ja taggad — kur muhſu Awifeſ tahdu teizamu wezzumu peedſihwojuſchã — druſzin us teem pagahjuſcheem laiteem atpalkat ſkattamees.

1822rã gaddã eefahze zeen. Teſtenes mahzitajs Watſohus ar muhſu teizamo grahmatu drikketaju Steffenhagena lungu Latw. Aw. apgahdaht. Dauds Kurſemmes un Widſemmes mahzitaji teem pee ſchi darba peepalihdſeja. Awifeſchu lappinas bij pateeſt ar gudru ſinnu un teizamu apdohmu ſaraktitas. Zeen. mahzitaji baggatigi ſawas dahwanas paſneedſe, lai jauno tautas meitinu jo greſni warretu iſpuſchkoht. Bet laſſitaju pulzinſch bij ap-lam maſs un pehz ihja laika — 2 jeb 3 gaddeem — tilko jau Latw. Awifeſ ne iſnihke. Latweeſchu Awifeſchu pirmãis tehws 1726tã gaddã nomiere un Zalgawas mahz. Rõhlers (lihdſ 1831) un pehzal Richters (kas taggad Behterburgã) usnehmahs tautas meitinu kohpt un apgahdaht. Bet laſſitaju pulzinſch ne ſehla un ne ſehla.

10 gaddus ſebbaku peedſumme Latw. Awifeſhm maſs brahlhts Mihgas pilſatã, ko par „Latweeſchu draugu“ nokriſtija. Tam bij par apgahdataju Mihgas Zahna draudſes wezzakais mahz. Treu. Gohda wihrs ſawu audſelni ruhpigi kohpe un arri daudſ zittus paligã luhdſe. Gahje ittin brangi. Jannãis brahlhts palikke drihs par mundru un gudru ſehnu. Winſch wiſſeem labbi patikke

un jau pehz 8 gaddeem tam wehl ohtra lappa flahst peeraddahs, fo par „pawaddonu“ nosauze. Bet, af tawu pohstu! Tikko Latw. draugs bij jau brangi pasteepees un wisseem mihtsch un patihkams palizzis — tē smuklais puifeninisch ne dohmajoht nomirre.

1835tā gad. usnehmahs Zeligawas mahzitajs Panteniūs Latw. Awises apgahdaht. Winsch jo stipri publejahs Latweeschus pamahziht, gan bahrgi rahdams, gan arri smalki isfohdodams. Kursch Awischu lassitajs wehl ne atminnehs tohs stahstus par Schmangu, wihru bes ehnas, par swirbyli, par Wiselmini Bilippini Leidemannu, par Luihstlen Smurgeli u. t. j. pr. Bet arri Pantenium ne laimejahs un ne laimejahs dauds lassitajus peelabbinahst. To ihstenu wainu gan ne mahku pateikt, bet fawā prahā tā dohmaju: Laikam ne patikle tee aplam garri stahsti, jeb: Awises bij mas to jaunu sinu no sweschahm semmehm, mas to stahstu par Deewa walstibu un missioni; jeb: leels dahrgums, jo toreis Awises 2 rubufus malfaja un bij par taggadejahm us puffi majakas. Jeb: wehl ne bij atnahzis tas ihstais Awischu lassifchanaš laiks. Lai nu buhtu tā buhdams, bet bij un patikle maj Awischu lassitaju.

1849tā gad. nomirre muhsu Awischu teizams un firsniigi mihtohs apgahdatajs. Meitinai bij gan behdas leelas par aisgahjuschu tehnu, bet arri deesgan ruhpes zittu derrigu apgahdataju atrast. Muhsu taggadejs Latweeschu Awischu apgahdatajs, zeen. Schulza mahz. scho grubtu darbu usnehmahs. Zif zeen. Schulza mahz. par Awisehm publejees, zif dauds un daschadi par winnu pahrlabboschenu darbojees, to ne spehjam winnam deesgan pateikt. Lai lassitaji jo flaidrafi Awischu un missiones sinnas fapraustu, daschus stahstus un notillumus jo gaischaki nojehgtu, tad mums zeen. Schulza mahzitajs wehl Latw. lantfahrtes un winnu istahstifchanaš apgahdaja. Un bes schihm prahstigs Awischu lassitajs gan ne warr buht. Jo tahs ir stipri paligi ar tablahm weetahm, sweschahm semmehm jo labbi eepasihtees un mahzitahm tautahm jo wairak tuwotees.

1853schā gad. peenahze Latweeschu Awisehm peelikkums un tomehr tahs wehl us puffi lehtakas palikke. Bet bij atkal lib-

beles ar dahrgo pastes nauđu. Zaur zeen. lauku kohpshanas un Latw. draugu beedribas luhgshanu muhsu wiffuscheligais Keisers atwehleja par 10 lap. pastes naudas Awises katram nosuhstih. No schi laika Awischu lassitaju pulks augumā auge. Jo 1853schā gad. bij 2 tuhst. lassitaju, 1854tā gad. 3 tuhst., 1865tā gad. 4 tuhst. Warr buht, ka arri tannis gad. tee ar kara sinahm eefahrdinati, pehz arri tihloja no sweschahm semmehm zittas jaunās sinnas lassihst.

1856tā gaddā eefahze ar zeen. Subbates mahz. Grünera paligu Awischu peelikkumā missiones sinnas apgahdaht, kas teescham dauds lassitajeem par leelu swestibu bijuschas. To apleezina tahs baggatisahs mihlehtibas dahwanas preeksch missionareem.

Kā spohscha faulite fawus starrus isplattidama wiffur gaischumu un siltumu dohd, tā arri muhsu Latw. Awises gribb peepalihdscht, lai Latweeschi pee kristigu zilweku un mahzitu tautu gaismas, gobda un labklahshanas nahktu. Wehl gan ne eefam to pilnigu mehrli safueegusch, bet tomehr tam firsniigi dsennamees palkat.

Tā tad lai nu tas mihtais Deews, no ka wiffa labba dahwana un wiffada pilniga dahwinafhana nahkt, tas lai arri nahkoshā gaddā muhsu Awischu zekku paschfir un tahm dohd dauds lassitajus ar gudru prahstu un derrigus rakstitajus ar gudru galwu un weeglu spalwu.

Sluddinaschana.

Us pawehleschenu Sawas Keisera Majestetes ta Patwaldineeka par wiffu kreewu Walstibu 20. 20. 20. darra schi Krohna Slobkas walsts teefa zaur scho ikkatram, lam tas peederrahs, sinnam: ka tas pee Krohna-Ohsolmuishas (Kurfemme) schobrihd peederrigs schait Dubbultu meesta par gruntneeku dschwodams **Martins Lemberg** zaur abtru nahwi aisgahjis, — un usajina tamdehl ikkatru, lam lahda taifna prassifchana pee scho atstahtu mantibu, ka arridsan tohs, fuxxi tam aisgahjuscham parrada walstuschu buhtu, — lai trihs mehneschu laika no appalsch rakstitas deenas flattoht pee Krohna Slobkas pagasta teefas peerahda, jo pehz nobeigtas termines neweenu wairs ne peenems, bet ar parradu flehpejeem pehz lfkumeem nodarrihs. 1

Slobkā pee pagasta teefas, tai 12tā Dezemb. 1860. (Nr. 1063) (L. S.) Preefschschd.: A. Stuhl. Teef. ftr.: R. Zimmermann.

B r i h w d r i k k e h t.

No juhrmallas-gubernements augstas waldfchanaš puffes: Collegienrath G. Blaeje, Jensor. Zeligawā, tai 19. Dezembri 1860. No 215.